

Vergaderjaar 2013–2014

19 291

Parlementaire Assemblée van de NAVO

U/ Nr. 53

VERSLAG VAN DE VOORJAARSZITTING 2014

Vastgesteld 11 juli 2014

Inleiding

Van 30 mei tot en met 1 juni 2014 nam een delegatie van vijf Kamerleden deel aan de jaarlijkse Voorjaarszitting van de NAVO Parlementaire Assemblée, die deze keer in de Litouwse hoofdstad Vilnius plaatsvond. 360 parlementariërs uit de 28 NAVO-lidstaten en de 23 landen die een partnerschap of associatieverdrag met het bondgenootschap hebben, spraken met hoge vertegenwoordigers van de NAVO en van het gastland over tal van actuele onderwerpen op het gebied van internationale veiligheid en defensie. Daarbij stond met name de instabiele situatie in Oekraïne centraal, na de Russische annexatie van de Krim, en de veranderende verhouding van de NAVO met Rusland. Gastland Litouwen liet er bij monde van zijn Minister-President en enkele andere kabinetsleden en hoge militairen geen misverstand over bestaan dat het zich bedreigd voelde door het buitenlandbeleid van president Poetin. Het riep de andere NAVO-landen op om zich solidair te tonen met de Oost-Europese landen, die ongerust zijn over het optreden van Rusland. De Nederlandse delegatie bestond uit de Tweede-Kamerleden **Eijsink** (delegatieleider, PvdA) en **Vuijk** (VVD) en de Eerste-Kamerleden **Van Kappen** (VVD), **Knip** (VVD) en **Martens** (CDA). Aangezien de Voorjaarszitting in Litouwen de laatste plenaire zitting van de Assemblée was voor de jaarlijkse zitting («Annual Session»), benutte de Nederlandse delegatie de gelegenheid om vooruit te blikken op dit interparlementaire evenement, dat ditmaal in Den Haag plaatsvindt van 21 tot en met 24 november. Zo vertoonde mevrouw Eijsink in het Standing Committee een informatieve film over de Annual Session in Den Haag en verstrekte de delegatie en marge van de vergaderingen in Vilnius informatie over de werkwijze van beide Kamers van de Staten-Generaal en over actuele dossiers, die spelen in het Nederlandse parlement. De heer Knip presenteerde in de commissie voor Economie en Veiligheid een rapport over de Amerikaanse en Europese heroriëntatie op Azië. De tijdelijk zaakgelastigde in Vilnius, de heer Lambarts, ontving de delegatie allerhartelijkst met een informatieve dinerbriefing. De delegatie is hem daarvoor zeer erkentelijk.

NAVO-Rusland Parlementaire Commissie/Standing Committee

In tegenstelling tot voorgaande sessies vond er deze keer geen vergadering van de NAVO-Rusland Parlementaire Commissie plaats. Het Standing Committee van de NAVO PA had in april besloten alle banden met het Russische parlement te verbreken naar aanleiding van de Russische annexatie van de Krim. Met het beëindigen van het Russische lidmaatschap als partnerdelegatie in de Assemblée, is ook de NAVO-Rusland Parlementaire Commissie opgeheven. Het bestuur («Bureau») van de Assemblée was door het Standing Committee gemachtigd om naar eigen inzicht te overleggen met het Russische parlement over een mogelijke andere vorm van dialoog, maar bij nader inzien bleken de NAVO PA noch het Russische parlement daar op dit moment behoefte aan te hebben.

In de vergadering van het Standing Committee gaven president Hugh Bayley en de Amerikaanse delegatieleider Mike Turner een toelichting op de activiteiten van de Assemblée in de Verenigde Staten. Die zijn het afgelopen jaar in aantal opgevoerd naar aanleiding van de stemming in het Congres over een voorstel van de afgevaardigde Mike Coffman om alle Amerikaanse troepen uit Europa terug te trekken. Een eerste versie van dit voorstel werd in 2013 met een meerderheid in het Huis van Afgevaardigden aangenomen. Een actieve campagne van president Bayley en de heer Turner heeft er vervolgens toe geleid dat latere versies van het voorstel geen meerderheid meer kregen en volgens beiden was dit mede te danken aan de toegenomen activiteit van de Assemblée in de Verenigde Staten.

President Bayley blikte vervolgens vooruit op de NAVO-top in Wales op 4 en 5 september, waar hij een korte toespraak namens de Assemblée mag houden. De onderwerpen die daarin aan de orde wil stellen zijn de situatie in Oekraïne, het belang van artikel 5 van het NAVO-verdrag, de trans-Atlantische band, de noodzaak van een blijvende betrokkenheid van de NAVO-lidstaten bij Afghanistan, de wenselijkheid om de trend van defensiebezuinigingen te keren, de noodzaak om een duidelijk en concreet signaal te geven inzake uitbreiding van de NAVO en het belang om het publiek te betrekken bij het werk van de NAVO.

Mevrouw Eijsink lichtte namens de Nederlandse delegatie de voorbereidingen van de Annual Session in Den Haag toe en kondigde aan dat het Nederlands parlement de leden van de Assemblée een warm welkom zal verzorgen in november. Ter illustratie hiervan vertoonde zij een informatieve promotiefilm over de sessie.

Commissievergaderingen

Op 31 mei en 1 juni vergaderden de vijf vakcommissies over zestien rapporten¹. De onderwerpen waren vastgesteld op de Annual Session in Dubrovnik in oktober 2013. Naar aanleiding van de debatten tijdens de Voorjaarszitting zullen de rapporten aangepast worden en worden vastgesteld tijdens de jaarlijkse zitting in november. Hieronder volgt per commissie een korte samenvatting van elk van de rapporten.

Politieke Commissie

- *The Evolving Security Dynamics at NATO's South-Eastern Border – Implications for Transatlantic Co-operation* (rapporteur: Ojars Eriks Kalnins, Letland): De veiligheidssituatie aan de zuidoostgrens van het NAVO-grondgebied baart het bondgenootschap grote zorgen. Met name Turkije heeft te maken met een reeks aan veiligheidsuitdagingen aan zijn grens. Voor de Syrische burgeroorlog is na drie jaar nog geen

¹ Alle rapporten zijn te vinden op deze site: <http://www.nato-pa.int/Default.asp?SHORTCUT=3368>

oplossing in zicht. Dit conflict heeft effecten op buurlanden als Libanon, Jordanië en Irak. De stabiliteit in Irak lijkt ook verder te verslechteren en er is een serieus risico van desintegratie als het geweld verder toeneemt en de onenigheid tussen de centrale overheid en de regio's de staat verder verzwakt. Iran blijft het regime van Assad steunen en heeft inmiddels aanzienlijke invloed in Irak. Daarnaast zorgt het beleid van Teheran, in het bijzonder als het gaat om het nucleair programma, voor grote zorgen in de Golfstaten, westerse landen en de internationale gemeenschap. De Letse rapporteur analyseerde de ontwikkelingen in deze volatiele regio, die van aanzienlijk belang is voor de NAVO vanwege de nabijheid van lidstaat Turkije. Daarnaast is de Golfregio zeer relevant voor de wereldeconomie. De heer Kalnins gaf een kort overzicht van de vele uitdagingen voor Euro-Atlantische veiligheid als gevolg van ontwikkelingen in Syrië, Irak en Iran. Hij reflecteerde op het beleid van de NAVO voor deze regio en formuleerde enkele aanbevelingen.

- *NATO Partnerships and the Open-Door Policy of the Alliance* (rapporteur: Rasa Juknevičienė, Litouwen): De evaluatie van het «open deur»-beleid en het partnerschapsbeleid van de NAVO staat hoog op de agenda van de NAVO-top in Wales in september, in het bijzonder in de context van de Krimcrisis. De rapporteur bepleitte een evaluatie van het partnerschap met Rusland naar aanleiding van de Russische acties in Oekraïne. De relatie van de NAVO met Rusland maakt een diepe crisis door en voordat het bondgenootschap zich weer inlaat met Rusland, moet Moskou zijn internationale verplichtingen nakomen en zich aan het internationaal recht houden, vond de rapporteur. Meer in het algemeen vond de rapporteur dat de NAVO haar commitment aan partners moet verdiepen en de deur moet openlaten voor toekomstige lidstaten. De veranderende veiligheidsomgeving en de impact van de voortdurende financiële crisis maakt het noodzakelijk dat de NAVO nauwer met partnerlanden gaat samenwerken. Bestaande partnerschapskaders moeten daarom versterkt en uitgebreid worden, in het bijzonder met gelijkgestemde landen, maar ook met de landen van de Euro-Atlantic Partnership Council, de Mediterranean Dialogue en het Istanbul Co-operation Initiative. In aanvulling op militaire capaciteit die deze NAVO-partners aan operaties kunnen bijdragen, kunnen deze landen ook betrokken worden bij steun op financieel gebied en bij ontwikkelingssamenwerking. De NAVO-lidstaten moeten kandidaat-lidstaten blijven steunen bij hun hervormingsbeleid om aan NAVO-standaarden te voldoen. Het is nu belangrijker dan ooit dat het principe verdedigd wordt dat ieder land vrij is om zijn eigen lot te bepalen, zei de Litouwse parlementariër. De NAVO moet vasthouden aan een visie van een ongedeeld, vrij en vredig Europa en in dat kader zou de NAVO Georgië op de NAVO-top in Wales moeten opnemen in het Membership Action Plan.
- *NATO after 2014* (rapporteur: Jadwiga Zakrzewska, Polen): Het einde van de missie in Afghanistan is een mijlpaal voor de alliantie, als zij overgaat van een «opstelling in slagorde» naar een staat van paraatheid. De betrokkenheid bij een stabiel Afghanistan blijft hoog op de agenda van de NAVO staan, evenals partnerschappen en het «open deur-beleid». Maar de actuele crisis in Oekraïne maakt duidelijk dat een militair conflict in Europa nog steeds mogelijk is. Het heeft ervoor gezorgd dat de bondgenoten zich opnieuw op de kerntaken van de NAVO richten – de verdediging van de lidstaten tegen een aanval. Daarnaast moet de NAVO zich herbezinnen op haar strategie, rol, missies en taken in de toekomst als gevolg van nieuwe en opkomende veiligheidsbedreigingen, zoals veranderingen in economische en militaire macht, demografische verhoudingen en de vraag naar grondstoffen. De NAVO moet haar huidige capaciteiten op niveau houden en nieuwe ontwikkelen om actuele veiligheidsbedreigingen

het hoofd te bieden, aldus de Poolse parlementariër. Het verschil in defensie-investeringen aan beide zijden van de Atlantische Oceaan vormt daarbij een serieuze bedreiging van de cohesie van het bondgenootschap. Een voortdurende afhankelijkheid van Amerikaanse middelen is op lange termijn niet houdbaar, vooral als de Verenigde Staten zich meer op Azië gaat richten en zelf gebukt gaat onder fiscale problemen. Mevrouw Zakrzewska gaf een opsomming van de onderwerpen die de NAVO moet adresseren in het kader van «Future NATO», één van de hoofdthema's van de top in Wales.

De Pakistaanse schrijver en journalist Ahmed Rashid sprak in deze commissie over de actuele ontwikkelingen in Afghanistan en de scenario's voor de komende periode. In reactie daarop vroeg mevrouw **Eijsink** hem wat het Westen van Afghanistan kan verwachten op het gebied van vrouwenrechten. De toekomst van Afghanistan moet bepaald worden door de Afghanen zelf, zo meende zij, maar tegelijkertijd is het ook nodig dat de internationale gemeenschap afmaakt, wat zij begonnen is. Zo had het land vroeger een Minister voor vrouwenrechten, maar die bestaat niet meer. Welke acties kunnen er van Afghanistan verwacht worden op het gebied van mensenrechten? De heer Rashid stelde dat Afghanistan niet alleen kan overleven. Als de internationale gemeenschap haar financiële steun aan het land staakt, zal het land ineens storten en vervallen tot een mislukte staat. De positie van vrouwen is de afgelopen twee jaar urgenter geworden, zo meende hij, nu er gewerkt wordt aan een overeenkomst met de Taliban. Vrouwen maken een belangrijk deel uit van de arbeidskracht in het land. Afghanen die opkomen voor vrouwenrechten, moeten gesteund worden door de internationale gemeenschap, zo vond de heer Rashid.

Commissie voor wetenschap en technologie

- *The Global Spread of Ballistic Missile Defences* (rapporteur: Stephen Gilbert, Verenigd Koninkrijk): De rapporteur beschreef de wereldwijde groeiende dreiging van ballistische raketten. Meer dan dertig landen beschikken al over dergelijke raketten of hebben programma's om ze te ontwikkelen. De grootste zorg betreft de mogelijkheid dat deze raketten worden uitgerust met massavernietingsmiddelen. Ook neemt het aantal landen toe dat ballistische raketten inzet voor verdedigingsdoeleinden. Dit gebeurt zelfs door landen, die traditioneel sceptisch waren over raketverdediging en dit zagen als een destabiliserende factor voor de internationale veiligheid. De heer Gilbert ging nader in op de wereldwijde verspreiding van ballistische raketverdedigingssystemen en beschreef de mogelijke strategische gevolgen hiervan. Hij betoogde dat er geen duidelijke consensus bestaat over de vraag in welke omstandigheden het gebruik van ballistische raketverdedigingssystemen een stabiliserend of destabiliserend effect op de internationale veiligheid heeft. Simpel gezegd, zo betoogde de heer Gilbert, ontwikkelen staten een ballistisch raketverdedigingssysteem vooral vanwege hun afschrikkingscapaciteit of om de schade als gevolg van een mogelijke aanval te beperken. Een ander effect kan zijn dat bestaande systemen van wederzijdse afschrikking ondermijnd worden, evenals initiatieven voor ontwapening en non-proliferatie. De rapporteur bepleitte grotere transparantie en nauwere samenwerking bij de ontwikkeling van raketverdedigingsschilden om onderling vertrouwen op te bouwen en misverstanden weg te nemen. Steeds geavanceerdere raketverdedigingssystemen zullen onderdeel gaan uitmaken van het systeem van internationale veiligheid. Het is dan ook simpelweg noodzakelijk om na te denken over de wereldwijde gevolgen van de toepassing hiervan, aldus de heer Gilbert.
- *European energy security: the Southern gas corridor* (rapporteur: Osman Askin Bak, Turkije): Een veilige en verzekerde toevoer van gas

is een van de meeste urgente thema's voor Europa en voor het hele Euro-Atlantische gebied, zoals nog eens duidelijk is geworden tijdens de crisis in Oekraïne. In 2035 zal de afhankelijkheid van Europa van gasinvoer met 80% zijn gestegen ten opzichte van 2011. Het ontwikkelen van een veilige en betrouwbare aanvoer naar Europa is dan ook van vitaal belang. Het centrale probleem van de Europese energiesituatie is de afhankelijkheid van een beperkt aantal leveranciers. Europa moet haar import dan ook diversifiëren en toegang verzekeren tot gasaanvoer van nieuwe markten. De heer Bak wilde de dialoog en discussie hierover stimuleren tussen parlementariërs van de landen, die moeten samenwerken om de Europese energietoevoer veilig te stellen. Hij zag de NAVO Assemblée als een belangrijk forum hiervoor, omdat het parlementariërs samenbrengt van de mogelijke nieuwe exportlanden voor Europa, zoals Azerbeidzjan en de Verenigde Staten, de belangrijke doorvoerlanden, zoals Georgië en Turkije, en traditionele leveranciers als Algerije, Noorwegen en Rusland. In zijn rapport onderzocht de heer Bak de acties die de EU heeft genomen om de aanvoer van gas te verbeteren, zoals de Zuidelijke gascorridor. Ook analyseerde hij nieuwe potentiële gasbronnen in de omgeving van Europa met een bijzondere focus op de Kaspische Zee, het Oostelijk Middellandse Zeegebied en Irak.

- *Cyber Space and Euro-Atlantic Security* (rapporteur: Philippe Vitel, Frankrijk): De focus van dit rapport lag op die bedreigingen van het cyberdomein, die rechtstreeks de nationale veiligheid ondermijnen en waarvoor nationale en internationale defensie-inzet vereist is. Volgens de rapporteur gaat het dan om aanvallen op militaire netwerken en op nationale kritieke infrastructuur. Met een toenemende verbondenheid van netwerken, groeit de kwetsbaarheid hiervan. In zijn rapport onderzocht de heer Vitel hoe lidstaten hun kwetsbaarheid zouden kunnen verminderen en hoe men cyberdreigingen het hoofd kan bieden. Gegeven de toenemende dreiging van cyberaanvallen, zoeken landen in het Euro-Atlantisch gebied zowel nationaal als multinationaal naar een krachtiger verdediging hiertegen. De heer Vitel wilde het trans-Atlantisch debat bevorderen over een gecoördineerde, collectieve cyberverdediging. Daartoe beschreef hij het actuele beleid dat gevoerd wordt in respectievelijk de Verenigde Staten, Frankrijk, de NAVO en de EU. Hoewel cyberverdediging in de afgelopen jaren veel aandacht heeft gekregen, zijn tegenmaatregelen voor cyberaanvallen momenteel nog in de ontwikkelingsfase. De rapporteur concludeerde dat, hoewel cybersecurity vooral een nationale verantwoordelijkheid is, internationale samenwerking, met name in de NAVO en de EU, van belangrijke waarde kan zijn. Bedreigingen van het cyberdomein zullen er altijd zijn en een goede verdediging hiertegen moet standaardonderdeel van nationaal en internationaal defensiebeleid worden.

Commissie voor de civiele dimensie van veiligheid

- *Political Transition in Afghanistan: Achievements and Challenges* (rapporteur: Ulla Schmidt, Duitsland): 2014 is een kritiek jaar voor Afghanistan met zowel presidents- als provinciale verkiezingen, die als een test voor de stabiliteit van het land worden gezien. Daarnaast wordt de ISAF-missie beëindigd, waarmee de verantwoordelijkheid voor de veiligheidssituatie in het land volledig wordt overgedragen aan de Afghanen zelf. In haar rapport focuste mevrouw Schmidt op de politiek-bestuurlijke transitie. Zij schetste de belangrijkste bestuurlijke uitdagingen voor Afghanistan en de maatregelen die zowel de Afghaanse overheid als de internationale gemeenschap hebben genomen om die te adresseren. Het is van kritiek belang dat de internationale gemeenschap Afghanistan voldoende blijft steunen na 2014, vond zij. Daarbij moet, meer dan nu, de focus liggen op

bescherming van de rechtstaat en van mensenrechten. Afghaanse instituties moeten consistent versterkt worden en de politie en de rechterlijke macht moeten op een gecoördineerde manier getraind worden, aldus mevrouw Schmidt.

- *Georgia's Euro-Atlantic Integration: Internal and External Challenges* (rapporteur: Joëlle Garriaud-Maylam, Frankrijk): Ondanks een moeilijke geopolitieke context en een voortdurende bezetting van delen van haar grondgebied, heeft Georgië enorme inspanningen geleverd om aan de politieke criteria voor NAVO-lidmaatschap te voldoen. Het land heeft substantiële bijdragen geleverd aan NAVO-operaties, met name in Afghanistan. De parlementsverkiezingen van 2012 en de presidentsverkiezingen van 2013 en de vreedzame machtsoverdracht waren niet alleen voor Georgië, maar voor de hele regio een historische mijlpaal. De Franse rapporteur beschreef de actuele ontwikkelingen in het land en de interne en externe uitdagingen, waar het land na de Rozenrevolutie voor is komen te staan. Zij riep beide politieke kampen in Georgië op om zich opnieuw te committeren aan democratie, gematigdheid en dialoog in overeenstemming met de ambitie om deel uit te maken van de Euro-Atlantische gemeenschap. De onafhankelijkheid en competentie van de rechterlijke macht moeten versterkt worden om beschuldigingen van politiek gemotiveerde vervolging te voorkomen. Mevrouw Garriaud toonde zich een groot voorstander van toetreding van Georgië tot het Membership Action Plan en riep regeringsleiders van de NAVO-landen op om deze status toe te kennen tijdens de top van Wales.
- *Combatting Terrorism: Building Security and Defending Democratic Institutions* (rapporteur: Joëlle Garriaud-Maylam, Frankrijk): Met dit rapport wilde mevrouw Garriaud de aandacht vestigen op de veranderende aard van terrorisme. Het gecentraliseerde Al Qaida, dat achter de aanslagen op 11 september 2001 zat, heeft zich aangepast aan de Amerikaanse strategie om de leiding van de organisatie uit te schakelen. Al Qaida heeft zichzelf opnieuw uitgevonden als een gedecentraliseerde associatie van geaffilieerde organisaties, die in toenemende mate vertrouwt op «home-grown» geradicaliseerde individuen om aanvallen uit te voeren op Westerse democratieën. De Euro-Atlantische gemeenschap moet haar steun verdubbelen aan die landen, die voorop gaan in de strijd tegen deze «filialen» van Al Qaida, met name in Noord-Afrika, het Midden-Oosten en Centraal-Azië. Methodes op het gebied van orde- en wetshandhaving zouden volgens de rapporteur beter vervangen kunnen worden door een langetermijnstrategie om de verspreiding van extremistische ideologieën tegen te gaan. Daarbij vond zij het van belang dat er checks worden ingebouwd om te garanderen dat contra-terroristische en de-radicaliseringsmaatregelen geen inbreuk maken op fundamentele rechten en vrijheden.
- *Euro-Maidan: What is at Stake for Ukraine and Global Security* (rapporteur: Witold Waszczykowski, Polen): In dit rapport werd een beoordeling gegeven van de laatste ontwikkelingen in Oekraïne op het gebied van politiek en veiligheid met het oog op mogelijke consequenties voor de internationale verhoudingen. De heer Waszczykowski steunde de Europese en democratische keus van het Oekraïense volk en hij veroordeelde de Russische agressie richting Oekraïne in krachtige termen. Hij riep de Euro-Atlantische gemeenschap op om betekenisvolle stappen te zetten ter ondersteuning van de nieuwe Oekraïense regering in haar poging om de grondwet te herstellen, de economie weer draaiende te krijgen en de territoriale integriteit te bewaken. De NAVO moest de verdediging van haar Centraal- en Oost-Europese lidstaten blijven versterken, vond hij.

Commissie voor defensie en veiligheid

- *Afghanistan 2014: A Critical Crossroads for NATO and the International Community* (rapporteur: Julio Miranda Calha, Portugal): Met de beëindiging van de ISAF-missie sluit de NAVO een hoofdstuk af van vechten en vredes- en reconstructieoperaties in Afghanistan. Internationale belanghebbenden moeten echter betrokken blijven bij het transitieproces, aldus de heer Calha, om de relatieve vooruitgang die in die periode gemaakt is, niet te verliezen. De Afghaanse nationale veiligheidstroepen hebben een ongekende operationele capaciteit bereikt, maar niettemin blijven opstandelingen een bedreiging vormen voor het gezag van de staat, de rechtstaat en de veiligheid van de burgerbevolking. De hervorming van de veiligheidssector en de opbouw van de rechtstaat kent daarnaast vele andere uitdagingen, zoals capaciteitsgebrek, corruptie, geografische, etnische en confessionele verdeeldheid en infrastructurele gebreken. De belangen in Afghanistan blijven groot voor de NAVO na 2014. De aanwezigheid van een geloofwaardige contraterrorisme capaciteit in Centraal- en Zuid-Azië blijft van strategisch belang. De opbouw van een stabiel Afghanistan is hier onlosmakelijk mee verbonden. Tegelijkertijd wordt de uitdaging steeds groter om de Westerse publieke opinie te overtuigen van het belang van een blijvende internationale rol in Afghanistan. Een complete terugtrekking van Amerikaanse en NAVO-troepen zou niet alleen de strijd van de Afghaanse nationale veiligheidstroepen tegen de opstandelingen in de waagschaal stellen, maar ook omringende landen in het machtsvacuüm betrekken. Daardoor wordt de kans op een regionaal conflict vergroot. Steun aan de Afghaanse troepen via operatie Resolute Support is dan ook noodzakelijk voor de regionale veiligheid op lange termijn. De rapporteur adviseerde de internationale gemeenschap om haar partnerschap met de Afghaanse politieke elite en de machthebbers te versterken, niet alleen vanwege de bilaterale veiligheidsovereenkomst, maar ook om duidelijke doelen te stellen waaraan de voortgang in de versterking van de rechtstaat en de strijd tegen corruptie afgemeten kan worden. De politieke samenwerking die nodig is, omvat ook Pakistan en een akkoord tussen de Afghaanse overheid en de opstandelingen. Provinciale strijdheren moeten worden geïntegreerd in bestuurlijke processen om aldus het Afghaanse politieke evenwicht te versterken.
- *Smart Defence: Platform Acquisitions in the Face of New Technologies – A case study of drones* (rapporteur: Xavier Pintat, Frankrijk): Het toenemend gebruik van op afstand bestuurd vliegtuigen sinds de aanslagen van 11 september is opmerkelijk. De Verenigde Staten is het enige land dat beschikt over drones voor medium en hoge altitude, maar meer landen ambiëren om op grotere schaal drones in te zetten en de Amerikaanse dominantie op dit gebied zal dan ook uitgedaagd worden. Drones worden op het slagveld gebruikt, zowel voor gevechtsondersteuning als voor aanvallen. Maar ook buiten het slagveld worden ze ingezet, zoals bijvoorbeeld voor coördinatieoel-einden bij rampenbestrijding. Vooralsnog vliegen ze op hoogtes van gemiddeld 20.000 voet, waar ze niet bedreigd worden. Maar met de proliferatie van drones zal deze hoogte mogelijk ook inzet van strijd gaan worden. Een groter gebruik van een gezamenlijke ruimte, of dat nu op zee of in de lucht is, leidt altijd tot de noodzaak van een regulerend gebruikskader. Dat zal ook voor de inzet van drones gelden. Er bestaan veel misverstanden over drones, zowel over hun toepassing als over de middelen die daarvoor nodig zijn. Een belangrijk misverstand betreft de menskracht en hulpmiddelen die nodig zijn voor de inzet van drones. Die is zeer intensief. Daarnaast is er een grote investering in onderzoek en ontwikkeling nodig om een

instrument te bouwen dat op een zinvolle manier in de defensiecapaciteiten van een land kan worden opgenomen. Rapporteur Pintat focuste op de Europese inspanningen om drone platforms te ontwikkelen voor inzet op medium altitude. De verwachting is dat Europese NAVO-lidstaten in de komende jaren een eigen drone platform kunnen ontwikkelen. Overheden en industrie zouden hun inzet daarbij goed moeten coördineren ten behoeven van efficiëntie en synergie.

- *Regional and Global Implications of the Syrian Civil War: What role for NATO?* (rapporteur: Andrzej Szewinski, Polen): Na vier jaar heeft de Syrische burgeroorlog een kritieke fase bereikt; het is een regionale en globale dreiging geworden. Hoewel de machtsbalans weer ten gunste van het regime in Damascus lijkt te verschuiven, blijft de dreiging van de totale ineenstorting van de Syrische staat bestaan en zijn er miljoenen vluchtelingen. De gecompliceerde regionale en wereldwijde conflicten die via de strijd in Syrië worden uitgevochten, belemmeren een politieke oplossing en trekken buitenlandse strijders aan. De dreiging die voor de NAVO-lidstaten van het Syrische conflict uitgaat, bestaat vooral uit de mogelijkheid van «spillover» van het conflict. Vluchtelingen zoeken hun toevlucht in buurlanden die al onder druk staan. Het conflict zorgt voor verdere radicalisering en instroom van buitenlandse strijders, waardoor de gebieden die in bezit zijn van de opstandelingen, vrijhavens voor wereldwijd terrorisme kunnen worden. Een recente polio-uitbraak in de regio, duidt erop dat er pandemieën kunnen uitbreken van ziektes die uitgeroeid leken. Als het regime daarnaast de verwijdering van chemische wapens blijft vertragen, kan dat de VS en zijn bondgenoten noodzaken tot een herijking van het beleid ten aanzien van Syrië. De Poolse rapporteur schetste de machtsverhoudingen in het Syrische conflict met de internationale repercussies hiervan. Hij adviseerde NAVO-lidstaten onder andere om meer hulp te verstrekken aan buurlanden die te maken krijgen met de opvang van vluchtelingen, te investeren in stabilisatieprogramma's voor Libanon en Irak en om hard te werken aan een brede, alomvattende regionale en internationale poging om tot een politieke oplossing te komen. Door te herinneren aan eerdere NAVO-missies ter bescherming van de burgerbevolking, zoals in Bosnië, Afghanistan en Libië, suggereerde de heer Szewinski dat zo'n operatie ook overwogen zou kunnen worden in het geval van Syrië.

In deze commissie gaf een presentatie van de Litouwse Minister van Defensie, Juozas Olekas, en de commandant der strijdkrachten, generaal Arvydas Pocius, de heer **Van Kappen** aanleiding om drie vragen te stellen. De maatregelen die de NAVO had genomen in reactie op de crisis in Oekraïne, noemde hij meer politiek, dan militair van aard, niet meer dan een drempelfunctie. Moet de NAVO verder gaan, zo wilde hij weten. Een vervolgvraag was of de NAVO zich moet gaan voorbereiden op Artikel-5-operaties, waarbij de verdediging van bondgenoten aan de orde is op basis van het principe «een aanval op één, is een aanval op allen»? Dit zou namelijk totaal ander materieel vereisen, dan nu gebruikt wordt, inclusief tactische kernwapens. Tot slot vroeg de heer Van Kappen of Europese landen niet meer zouden moeten bijdragen aan de realisering van het «Maritime Theater Ballistic Missile Defense». Een knelpunt daarbij vormen nu de Standard Missile 3 raketten. Zou het niet beter zijn als de Europese lidstaten een pool van deze SM-3-raketten creëerden? Minister Olekas sprak in zijn antwoord dank uit voor de goede samenwerking tussen Nederland en Litouwen, met name in de Baltic Air Policing Mission. Hij zou de samenwerking graag uitbreiden en meer permanent van aard maken, gelet op het feit dat de Litouwse grens met Rusland ook een NAVO-grens is. Samenwerking op alle gebieden zou inderdaad beter zijn, vond de Minister. Generaal Pocius benadrukte het belang van de Air Policing Mission, evenals die van het «Maritime Theater Ballistic Missile

Defense». Binnen de NAVO wordt gesproken over de deelname van kleinere landen aan raketprojecten, bijvoorbeeld inzake het C-17 initiatief voor strategische luchttransportcapaciteit. Maar omdat dit een politieke kwestie was, wilde de generaal zich er niet over uitlaten. Vanuit zijn perspectief was verdergaande samenwerking van de lidstaten altijd goed en waren de Litouwse strijdkrachten daartoe ook altijd bereid.

Een onderzoeker van de Franse «Foundation for Strategic Research», Isabelle Facon, gaf een analyse van wat zij Russisch regionaal revisionisme noemde. De heer **Van Kappen** reageerde daarop door stil te staan bij de nieuwe vorm van hybride oorlogsvoering van Rusland. Daarbij werken traditionele militaire strijdkrachten nauw samen met milities en andere gewapende groepen. Deze laatste gewapende troepen doen dingen die conventionele strijdkrachten niet kunnen doen. Daarbij worden feiten en gebeurtenissen «geframed» door middel van een publieke desinformatiecampagne. Wat zou het antwoord van de NAVO moeten zijn op deze manier van oorlog voeren? Volgens mevrouw Facon heeft Rusland van het conflict in Tsjetsjenië geleerd hoe belangrijk het is om de informatieoorlog te winnen. Tijdens het conflict in Georgië, dat nauw in verband stond met de onafhankelijkheidsverklaring van Kosovo, verbeterde Rusland zijn informatiestrategie en in het conflict om de Krim werd deze vervolmaakt. In het laatste geval werd dit nog eens vergemakkelijkt, omdat de lokale bevolking aan de kant van Rusland stond. Rusland zal de strategie van hybride oorlogvoering en propaganda blijven toepassen, was haar voorspelling. Wat betreft de Baltische landen vormt het NAVO-lidmaatschap hiervoor een barrière voor Rusland. Maar de NAVO zou niettemin voorzichtig moeten blijven, vond zij. Rusland is erg flexibel en heeft zich altijd snel aan veranderende omstandigheden aangepast. De NAVO zou er dan ook goed aan doen haar onderzoekscapaciteit te vergroten en meer onderzoek te doen om de Russische strategie te begrijpen.

Mevrouw Facon had in haar presentatie gesteld dat uitbreiding van de NAVO met Georgië en Oekraïne tot conflicten kan leiden met de Collectieve Veiligheidsverdragsorganisatie, het militaire bondgenootschap van Rusland en vijf andere staten in de voormalige Sovjet-Unie. Mevrouw **Eijsink** vroeg naar de onderbouwing van deze stelling. Was die bedoeld als kritiek op de NAVO? Volgens mevrouw Facon ziet president Poetin de Collectieve Veiligheidsverdragsorganisatie als een vorm van bescherming tegen andere organisaties. Zijn pleidooi voor meer democratie in de internationale betrekkingen, betekent vooral dat landen meer ruimte zouden moeten krijgen om te «leven», zoals zij willen. Rusland is zich agressiever gaan opstellen in Georgië en Oekraïne naarmate de kans groter leek dat zij lid zouden worden van de NAVO. Het Westen zou de Russische angst hiervoor moeten begrijpen en een duidelijke strategie moeten ontwikkelen, die inspeelt op de Russische ambitie om een Europese macht te zijn.

De Chinese professor Lanxin Xiang sprak over de opkomst van China als wereldmacht of, zoals de Chinezen het volgens hem zelf noemen, de wederopstanding van China als grootmacht. Mevrouw **Eijsink** vroeg hem naar aanleiding hiervan wat de rol van China zou kunnen zijn in internationale stabilisatiemissies, bijvoorbeeld in Afghanistan. Volgens professor Xiang probeert de Verenigde Staten China wel over te halen tot een grotere betrokkenheid in Afghanistan, maar is dit moeilijk. China ziet weinig perspectief op politieke overeenstemming in het land en is niet bereid om als bemiddelaar op te treden. China wacht af en kijkt hoe de situatie zich ontwikkelt en zal niet op een assertieve manier in Afghanistan betrokken raken.

Commissie voor economie en veiligheid

- *Negotiating the Transatlantic Trade and Investment Partnership* (rapporteur: Diego Lopez Garrido, Spanje): De Trans-Atlantische handels- en investeringsrelatie is de belangrijkste ter wereld en een belangrijke motor voor economische groei in Noord-Amerika en Europa. Het Transatlantic Trade and Investment Partnership (TTIP) moet deze relatie verder uitbreiden. De onderhandelingen over TTIP moeten de handelsbarrières voor een groot aantal economische sectoren verwijderen, zodat de kosten voor de uitwisseling van goederen en diensten tussen de EU en de VS verlaagd worden. Naast tarieven, diensten en investeringen focussen de besprekingen ook op hogere standaarden voor internationale handel. Er zijn veel knelpunten in de onderhandelingen, zoals op het gebied van voedselveiligheid, luchtvaartveiligheid, standaarden voor elektrische auto's en energie. Veel belangengroepen zijn tegen TTIP, omdat het bedrijven in staat stelt overheidsbeleid en -regulering aan te vechten enkel op basis van dit handelsverdrag, zonder daarbij rekening te houden met nationale voorkeuren voor regulering. De Spaanse rapporteur beschreef dit krachtenveld en stond daarbij ook stil bij de rol die nationale parlementen kunnen hebben in de ratificatie van TTIP.
- *The Economic Dimensions of a Changing US and European Approach to Asia* (rapporteur: **Menno Knip**, Nederland): De zogenaamde «draai» («pivot») naar Azië, die later door de VS ook wel is aangeduid als een «herbalancering», weerspiegelt een belangrijke aanpassing van het Amerikaanse buitenlands en economisch beleid. In 2050 zorgt Azië wereldwijd voor 50% van het bruto nationaal product en meer dan 80% van de economische groei. Door snelle veranderingen in de internationale machtsverhoudingen zal het economische en militaire belang van Azië toenemen, ook al is de Verenigde Staten nog veruit de grootste militaire supermacht. Ook de Europese Unie, Canada en Rusland moeten hun beleid aanpassen aan een zeer dynamisch Azië. De VS is bezig zijn bestaande defensiemiddelen meer in Azië in te zetten, ook al suggereert de crisis rond de Krim dat Amerikaanse aanwezigheid in Europa essentieel blijft. Zo hebben de VS een leidende rol genomen in de onderhandelingen over een Trans Pacific Partnership (TPP) handelsakkoord. Rusland heeft de economische banden met China versterkt en maakt hiervan vaak gebruik in het beleid ten aanzien van Europa. Tegelijkertijd voelt Rusland zich wat ongemakkelijk bij de opkomst van China en is China niet bereid zich volledig aan Rusland te binden, aldus de heer Knip. De EU en Canada ontwikkelen ook diepere handelsrelaties met Azië, maar beide spelen geen militaire rol van belang in de regio. Met name de nieuwe Amerikaanse aandacht voor de regio kan op scepsis van China rekenen. Chinese leiders zien TPP als een poging om de ontwikkeling van hun land in te tomen. Daarnaast maken landen om de Zuid-Chinese zee, zoals Vietnam en de Filipijnen, zich grote zorgen om de Chinese soevereiniteitsclaims over bijna die hele zee en daarmee over het bezit van de daar vermoede bodemschatten. De Verenigde Staten delen die zorg in woord en daad en ook dit zorgt voor frictie met China. China en de VS zijn tegelijkertijd rivalen en partners. Deze verhouding vraagt om een genuanceerde vorm van engagement, die niet vergelijkbaar is met vroegere strategieën van «containment».
- *Security and Economic Developments in the Sahel Region* (rapporteur: Faik Oztrak, Turkije): In dit rapport werden de bedreigingen voor de Sahel-regio op economisch en veiligheidsgebied besproken. Volgens de heer Oztrak heeft de internationale gemeenschap een collectief belang bij de stabiliteit en ontwikkeling van de regio, mede doordat het gebied in de achtertuin van Europa ligt. Problemen in Mali vormen de belangrijkste bron van regionale instabiliteit. De Turkse rapporteur

stelde dat economische ontwikkeling van het gebied niet mogelijk is zonder een minimumniveau van veiligheid, maar dit blijkt moeilijk te realiseren. Het gaat er niet simpelweg om de orde in Mali te herstellen. In het land moeten werkende politieke instituten opgebouwd worden, het noorden moet gereïntegreerd worden en er moet een manier gevonden worden om om te gaan met de nasleep van de burgeroorlog, die tot de Franse interventie leidde. De ondermijning van het gezag van de staat in Mali wordt duidelijk door de groei van de zwarte markt en de vestiging van netwerken van internationale georganiseerde criminaliteit en terrorisme. In het verleden hebben sommige regeringen zelfs samengewerkt met deze netwerken. De Turkse rapporteur nam ook de gevolgen van klimaatverandering mee in zijn analyse van de regio en deed voorstellen om deze effecten te verminderen. Hij besloot met een serie aanbevelingen voor de economische ontwikkeling van de Sahel, waarmee mogelijk voorkomen kan worden dat de overheidsstructuur opnieuw instort.

Plenaire vergadering

Verschillende sprekers stonden in de plenaire vergadering stil bij de actuele situatie in Oekraïne en de dreiging die ervaren werd door de Russische opstelling daarin. De Minister-President van Litouwen, de heer Butkevičius, zei dat zijn land zich veilig voelde door de NAVO gevechtsvliegtuigen, die het Baltische luchtruim bewaken. De NAVO laat met deze «Baltic Air Policing Mission» op concrete wijze zien dat zij vastbesloten is om direct en effectief te reageren op externe dreigingen. Litouwen neemt zijn verantwoordelijkheid als NAVO-lidstaat zeer serieus, aldus de premier. In maart 2014 hebben zeven partijen in het parlement een akkoord gesloten om de defensie-uitgaven de komende jaren te verhogen, zodat in 2020 2% van het BNP hieraan besteed wordt, conform de NAVO-norm. De noodzaak van collectieve NAVO-oefeningen in het Baltisch gebied is nu groter dan ooit. Premier Butkevičius wees erop dat de drie Baltische landen recent het doelwit zijn geweest van Russische propaganda. De ontwikkelingen in Oekraïne hebben aangetoond dat er een dunne lijn loopt tussen propaganda en gewapende onrust. De prioriteiten voor de NAVO-top in Wales waren wat hem betreft dan ook duidelijk: 1) het versterken van de collectieve defensiecapaciteiten, 2) het voortzetten van steun aan Oekraïne en 3) het garanderen van de geloofwaardigheid van het NAVO-partnerschap en het «open-deur-beleid» van de NAVO. Concreet stelde de premier voor om een actieplan op te stellen voor de veiligheid van vier aspirant-landen: Georgië, Bosnië-Herzegovina, Macedonië en Montenegro. De NAVO moet de verantwoordelijkheid voor de veiligheid van deze landen op zich nemen, vond hij. Ook zou de NAVO meer steun moeten verlenen aan Armenië, Azerbeidzjan en Moldavië. Secretaris-generaal Rasmussen ging zoals gebruikelijk in debat met de Assemblee. Hij sprak opnieuw over het belang van defensie, zoals hij dat ook tijdens de Annual Session in Dubrovnik in oktober 2013 had gedaan. De Russische acties in Oekraïne hebben duidelijker gemaakt dan ooit, waarom defensie ertoe doet, zei hij. De NAVO heeft jarenlang hard gewerkt aan een partnerschap met de Russen, maar Rusland heeft recent laten zien dat het bereid is om grenzen in Europa te veranderen, desnoods met gewapende macht. Tegen dergelijk gedrag moet de NAVO het hoofd bieden en dat is precies wat de NAVO heeft gedaan, aldus de heer Rasmussen. Er zijn onmiddellijk maatregelen genomen om de collectieve verdediging te versterken: de NAVO heeft meer vliegtuigen in de lucht, meer schepen op zee en meer oefeningen op de grond. Daarnaast bereiden de Ministers van Defensie van de NAVO een «paraatheid actieplan» voor, inclusief een review van de omvang, de scenario's en het schema voor oefeningen. Al deze maatregelen zijn slechts defensief, zei de secretaris-generaal, en zij zijn in lijn met internationale verplichtingen.

Wij zijn bereid om te doen wat nodig is, voor zo lang als dat nodig is, waarschuwde hij. De NAVO steunt de soevereiniteit en de territoriale integriteit van Oekraïne.

De crisis in Oekraïne heeft ook nog eens duidelijk laten zien dat defensie-uitgaven ertoe doen. Sinds 2008 heeft Rusland de defensie-uitgaven met 50% verhoogd. Die trend zal zich de komende jaren voortzetten. In diezelfde periode hebben de Europese NAVO-lidstaten hun defensie-uitgaven met 10% verminderd. Slechts vier lidstaten halen de NAVO-norm van een defensiebudget dat 2% van het BNP beslaat. NAVO-landen moeten meer geld aan defensie uitgeven, vond de NAVO-topman. Het ging hem niet alleen om de kwantiteit van de bestedingen, maar ook om de kwaliteit. Er moet geïnvesteerd worden in capaciteiten waar het de NAVO aan ontbreekt, zoals gezamenlijke inlichtingen- en verkenningsope- raties en «air-to-air refueling». Er moet meer multinationalaal gewerkt worden en Smart Defence en het Connected Forces Initiative zijn belangrijker dan ooit. De NAVO moet de realiteit onder ogen zien dat zij niet slechts wordt geconfronteerd met een crisis in Oekraïne, maar met een reeks aan crises aan haar oostgrens en haar zuidgrens.

Tot slot benadrukte de heer Rasmussen het belang van de trans-Atlantische band en de noodzaak om tot een eerlijker verdeling van de lasten te komen tussen Noord-Amerika en Europa. Op de NAVO-top in Wales moet deze trans-Atlantische band herbevestigd worden in een «Declaration on Transatlantic Relations». De historische, politieke en economische banden zijn diep, maar kunnen niet als vanzelfsprekend beschouwd worden. De waarde van deze band moet, evenals de noodzaak van defensie-uitgaven, continu uitgelegd worden en daarbij kunnen parlementariërs een belangrijke rol spelen. De secretaris-generaal van de NAVO riep de verzamelde parlementariërs op deze rol op zich te nemen. De heer **Van Kappen** deed de secretaris-generaal twee suggesties aan de hand inzake het beleid van de NAVO. In het kader van het raketverdedi- gingsschild leek het hem een goede zaak als er meer samengewerkt zou worden tussen de Europese lidstaten, die beschikken over «Maritime Theater Ballistic Missile Defense»-capaciteit. Zou het niet verstandig zijn om een pool van NAVO-raketten te vormen? Wat de NATO Response Force betrof leek het de heer Van Kappen zaak dat er eens goed nagedacht zou worden over de manier waarop zinvol gebruik van dit instrument gemaakt zou kunnen worden. Nationale besluitvorming over de inzet van troepen blijkt in de praktijk een belemmering te vormen voor de inzet van de NRF, zo stelde hij. De heer Rasmussen vond ook dat Europese lidstaten meer zouden kunnen bijdragen aan het raketverdedigingssysteem. De belangrijkste bijdrage komt nu van de Amerikanen. Er kan gedacht worden aan de inzet van bestaande, gemoderniseerde fregatten, maar ook andersoortige bijdragen waren wat hem betrof denkbaar. In de voorbe- reiding van de NAVO-top in Wales zou hier verder over nagedacht worden. Wat de NRF betrof erkende de secretaris-generaal dat er wettelijke belemmeringen zijn, maar hij meende dat de kern van het probleem was dat de NRF niet «responsive» genoeg zou zijn. De NRF moet steeds in de hoogste staat van paraatheid zijn en snel ingezet kunnen worden. Dat kost echter geld en daarvoor is een verhoging van defensie-uitgaven nodig, besloot hij.

Verklaringen²

De Assemblee heeft drie verklaringen over actuele kwesties aangenomen. De eerste betreft een verklaring over Trans-Atlantische relaties. Dit is de bijdrage van de NAVO Assemblee aan een verklaring over dit thema, die door de NAVO-top in Wales zal worden aangenomen. De Nederlandse delegatie heeft een inbreng geleverd voor de verklaring van de

² Deze verklaringen zijn te vinden op: <http://www.nato-pa.int/Default.asp?SHORTCUT=3459>

Assemblee, die focuste op drie thema's: 1) een verwijzing naar het Atlantisch Charter uit 1941 om duidelijk te maken dat de band tussen Noord-Amerika en Europa uit meer bestaat dan alleen de NAVO, 2) solidariteit en wederzijds begrip als de belangrijkste actuele uitdagingen voor de Noord-Atlantische gemeenschap en 3) de noodzaak van transparantie om het draagvlak voor en het vertrouwen in de NAVO te vergroten. De tweede verklaring gaat over uitbreiding van de NAVO en roept de lidstaten op om Georgië op de top in Wales toe te laten tot het Membership Action Plan. Daarnaast pleit de Assemblee voor concrete steun aan Bosnië-Herzegovina, Montenegro en Macedonië in hun streven naar NAVO-lidmaatschap. De derde verklaring betreft steun aan Oekraïne. Daarin roept de Assemblee de Oekraïense regering onder andere op om proportionele maatregelen te treffen om de grondwettelijke orde en de rechtstaat in het land te herstellen. Ook werd Rusland opgeroepen de bezetting van buurlanden te beëindigen en het principe te respecteren dat landen hun eigen keuzes mogen maken over de internationale economische en politieke verbanden waartoe zij willen behoren.

De plaatsvervangend voorzitter van de delegatie,
Eijsink

De griffier van de delegatie
Westerhoff